

Vladimir Ibler

Zagreb, Svačićev trg 12

NASTANAK UJEDINJENIH NARODA U ŠEPIĆEVIM RADOVIMA

UDK 341.123:92 ŠEPIĆ

Izlaganja sa znanstvenih skupova

Primljeno: 29. 5. 1989.

Autor utvrđuje: Šepić pažljivo čitaocu daje lekciju iz diplomatskih odnosa upravo na primjeru oformljenja Ujedinjenih nacija, njihove strukture, načina odlučivanja, članstva itd. Istodobno, Šepić daje u svojim priložima sretan spoj povijesnoga rada i svojih osobnih karakteristika objektivnog promatrača samoga povijesnoga događanja. Šepić nadopunjuje i produbljuje saznanja koja su potrebna za razumijevanja kako Ujedinjenih nacija tako i razvoja poslijeratnih međunarodnih političkih zbivanja. Šepićevi radovi o Ujedinjenim nacijama poštena su znanstvena svjedočanstva, s teškom materijom koja je vješto razrađena, a izložena je objektivno i uzorno, zaključuje autor.

Želim se osvrnuti na dva rada Dragovana Šepića koja se oba odnose na Ujedinjene narode. Prvi od njih, pod naslovom »Stvaranje organizacije Ujedinjenih naroda«, objavljen je u Historijskom pregledu broj 3—4/1960, a drugi, pod naslovom »Konferencija Ujedinjenih naroda o međunarodnoj organizaciji u San Franciscu (25. IV. — 26. VI. 1945.) objavljen je u Našoj zakonitosti, broj 4/1965.

U prvom od njih Šepić opisuje na koji su se način i pod kojim okolnostima iz velike koalicije, koja se je formirala već od 1941, dalje radali Ujedinjeni narodi, do sada najuniverzalnija međudržavna organizacija. Taj put nastanka bio je, to si i slabije upućeni može predočiti i zamisliti, mučan, dijelom dramatičan. Unutar zajedničkog nastojanja da se organizacija stvori bjesnile su prave borbe oko prava i dužnosti te organizacije, oko njene strukture, oko načina odlučivanja u organima Organizacije, oko proceduralnih pitanja, članstva, — a posebno oko glasanja u Vijeću sigurnosti. Razumije se, građa za tu povijest je ogromna, diplomatske su arhive pune dokumenata, zapisnika,

raznih porijekla (unutrašnjih priprema vlada, međunarodne državne korespondencije, službene i poluslužbene, dokumenata sa samih međudržavnih pregovora, rezultati njihovi sadržani u ugovornim tekstovima, itd.) ali također i dugog niza originalnih autorskih radova, dakle literature koja se na to pitanje odnosi. Kako građa — dokumenti, tako i literatura, svojim obiljem predstavljaju poteškoću u (trijažu, triage) odabiru i svladavanju te mase podataka, velikim dijelom činjenica, ali još većim argumentacija za vlastite stavove, nedokazivih tvrdnji, zahtjeva koji se prezentiraju uz istodobno prezentiranje prijetnji i sl. U toj, mislim da se bez pretjerivanja može reći, zbrci suprotstavljenih nastojanja stvaralaca (stvaralaca te Organizacije posve je sigurno da se nije lako snaći. Ta veliki saveznici očigledno jesu saveznici, ali također i nisu — odnosno oni su i antagonisti. Još dok se bore protiv zajedničkog neprijatelja već se bore i međusobno. U takvoj situaciji koja je, kako je to Višinski volio kasnije reći u UN kad su oni počeli djelovati, istodobno i suradnja i borba, postavljaju se pred svakog tko to rađanje Organizacije u borbi i suradnji hoće prikazati, velike zapreke i teškoće. I upravo na prevladavanju tih teškoća pokazuju se Šepićeve vrline, njegovo potpuno i sigurno vladanje materijom. Ovdje bi, dakako, bilo promašeno ponavljati Šepićevo izlaganje počam od napada Njemačke na Sovjetski Savez u lipnju 1941, preko svih važnih vojnih i diplomatskih događaja i obrata, sve do potpisivanja Povelje 26. VI. 1945, njenog stupanja na snagu, te zaključno do spominjanja Konferencije u Potsdamu (srpanj-kolovoz 1945). Ali, ono što je ovdje moj zadatak i moja dužnost, jest utvrditi kvalitete Šepićevog rada. A to znači, svakako za mene, da mi nije poznat niti jedan znanstveni prikaz stvaranja UN koji bi bio pregledniji i razumljiviji, koji bi nepogrešivo podvukao bitno i presudno, koji bi bio mirnije i objektivnije izložen. Ovaj Šepićev rad je, mislim, sretan spoj odličnog povijesnog rada u koji, međutim, autor unosi svoje osobne karakteristike vrlo objektivnog promatrača samog događanja. Može se govoriti o sreći koja je pala u dio Šepiću, naime da prisustvuje zbivanjima u dvostrukom svojstvu: kao diplomat i kao povjesničar. A u posljednjem času, na Konferenciji u San Franciscu, on je doslovce u najtjesnijoj mogućoj vezi s poviješću. On je vidi, doživljava — a u svom radu o kojem je ovdje riječ, on nam izlaže povijest, tj. nastanak UN kao pravi svjedok.

U ovoj prilici, naravno, nije moguće ulaziti u sve pojedinosti Šepićevih vrлина. Osobno smatram da su od znatne vrijednosti Šepićeva tumačenja odnosa UK + USA prema Sovjetskom Savezu, kao i neslaganja između UK i USA. Jer ono što se u vezi s tim odnosima može naučiti ima trajniju vrijednost; može se koristiti i izvan okvira UN. Šepić zapravo, ne znam da li svjesno ili ne — a to i nije važno — pažljivom čitaocu daje lekciju iz diplomatskih odnosa. Zaista je poučno analizirati ono što Šepić kaže o potrebi solidarnosti među saveznicima, uz istodobno postojanje međusobnog nepovjerenja. Solidarnost je neop-

hodna. Ona je u interesu svakog pojedinog saveznika i svih zajedno. A međusobno nepovjerenje im nesumnjivo šteti — ali ono je opravdano! Onome koji razmišlja ili i djeluje u svijetu međunarodnih odnosa nikada dosta ove spoznaje. Šepić je nudi na zgodan i uvjerljiv način.

Zaključno o ovom Šepićevom radu rekao bih da ni razvijenije sredine, s duljom i većom tradicijom praćenja povijesti međunarodnih odnosa, ne mogu imati boljih, objektivnijih i kompetentnijih individualnih radova jer Šepićev rad zadovoljava najviše zahtjeve.

* * *

Drugi Šepićev rad, »Konferencija UN o međunarodnoj organizaciji u San Franciscu (25. IV. — 26. VI. 1945)« vrlo sretno nadopunjuje i produbljuje saznanja potrebna za razumijevanje kako UN samih, tako i razvoja poslijeratnih međunarodnih političkih zbivanja koja se ne mogu odvajati od postojanja i djelovanja UN. Zato dobro dolazi da se o poteškoćama Konferencije u San Franciscu i o njenom toku sazna i poneki detalj. Jer sam tekst Povelje, konačni rezultat Konferencije, normativni je tekst koji sam po sebi, naravno, ne može tumačiti motive država učesnica Konferencije. A sam tekst ne govori ništa o tome zašto neka norma (npr. glasanje u VS) ima upravo takav sadržaj kakav ima. Za inteligentno razumijevanje teksta Povelje potrebno je kod pojedine odredbe znati, koja je strana u pregovorima popustila, a koja je provela svoju volju. Poznavanje kompromisa također je potrebno. Šepić se u ovom svom radu opet ističe i kao diplomat i kao povjesničar. On pregledno, precizno, odmjereno čitaocu tumači u čemu je, u stvari, razlika u mišljenjima i stavovima Sovjetskog Saveza, UK i USA kad treba organizirati i osigurati poslijeratni mir i sigurnost. Potrebno je Šepiću priznati talent da i neupućenom objasni različitost njihovih stajališta i poteškoće postizavanja sporazumnih rješenja. A i oni upućeniji moraju honorirati Šepićeve spretne i točne formulacije. Najprije su izloženi rezultati koji su postignuti već prije San Franciscu, posebno prijedlozi iz Dumbarton Oaksa u kolovozu i rujnu 1944. Prva zapreka koju je trebalo savladati bila je u tome što USA i UK smatraju da jedna međunarodna organizacija treba da se brine kako o očuvanju mira, tako i o unapređenju međunarodne suradnje, jer je to u stvari **jedan** cilj. Naprotiv, Sovjetski Savez je smatrao da je praktičnije rješenje da se stvore dvije odvojene i samostalne organizacije, jedna koja će brinuti samo o miru, a druga samo o suradnji. U ovom je slučaju, konačno, pustio Sovjetski Savez.

Teškoće je, također, izazvalo i pitanje članstva. I to se pitanje uspjelo riješiti obostranim popuštanjem.

Pitanje glasanja u Vijeću sigurnosti bilo je teško, i političko i pravno pitanje, presudno za ulogu koju će to Vijeće igrati u suvremenim međudržavnim odnosima. Stičemo objektivni uvid u borbu i rješenja koja je dala još Konferencija u Jalti (Krim) početkom 1945. Kroz ta već donekle riješena, i druga još neriješena pitanja, Šepić čitaoca

vrlo spretno vodi i uspješno ih objašnjava. On uz to izlaže i povijesna fakta, trajna i duboka neslaganja, borbu interesa između USA + UK s jedne i Sovjetskog Saveza s druge strane. Tako, npr., uspijeva jednostavno i razumljivo ukazati na poteškoće s Poljskom, na Lublinski komitet, na činjenicu da USA i UK priznaju jednu, a Sovjetski Savez drugu poljsku vladu, na situaciju Austrije i Jugoslavije u zoni »fifty-fifty«, itd. Dobro se iz Šepićevog izlaganja vidi da se borba između blokova započinje već i prije nego što su potpuno pobijedili zajedničkog neprijatelja. Onaj tko čita ovaj Šepićev rad dobiva poduku, snažnu i trajnu, o tome kako su saveznici istodobno i neprijatelji i kako ih samo zajednički neprijatelj spriječava da njihova nesloga bude još očiglednija i dramatičnija. Ukratko, i u ovom svom radu Šepić opet potvrđuje svoju sposobnost da daje primjeran, poučan prikaz, bogat informacijama, s odličnom sposobnošću da izvrši odabir, da istakne najvažnije i da ne opterećuje izlaganje nepotrebnim sporednostima. A ta opasnost trajno postoji i mnogi joj podliježu. Budući da Šepić toj opasnosti znalački izmiče, uspijeva mu dati vjernu sliku međunarodnih odnosa pri kraju i po svršetku drugog svjetskog rata, stanje 1945 — a ne samo kroniku jedne diplomatske konferencije.

Napokon, treba istaknuti da je Šepić ovim svojim radom dao potrebnu i dobru podlogu za razumijevanje Povelje UN. A to je poseban zadatak. Jer Povelja je vrlo specifična međunarodna isprava, ona je istodobno jedan mnogostrani međudržavni ugovor, a i sustav svjetske organizacije, Ujedinjenih naroda. To je dokument bez čijeg se ispravnog poznavanja ne može razumjeti struktura međunarodne zajednice nakon drugog svjetskog rata.

Oba spomenuta rada zajedno predstavljaju pošteno znanstveno svjedočanstvo o stvaranju, nastanku i značajkama do sada najobuhvatnije međunarodne organizacije, UN. Teška materija, koju karakteriziraju duboki sukobi interesa, izložena je materijalno krajnje objektivno, a formalno uzorno. Još jedan među mnogim razlozima da Dragovanu Šepić danas izrazimo svoju zahvalnost i da ga uvjerimo u naše štovanje njega i njegovog djela.

Summary

THE RISE OF THE UNITED NATIONS

The author states: Šepić lectures the tentative reader on diplomatic relations on the example of the rise of the United Nations, its structures, its way of coming up to resolutions, membership etc. At the same time, Šepić in his supplements gives a lucky combinations of historical work and his own characteristics of an objective witness to history itself. Šepić compliments and deepens the knowledge that is needed for the understanding of the United Nations and as well the development of post-war international political events. Šepić's works on the United Nations are honest scientific testimony, a complicated material that is skillfully worked out, exhibited objectively and exemplary — states the author.